

**Філософія**

УДК 316.4:2-67(477):355.01

**DOI** <https://doi.org/10.5281/zenodo.19916051>

**Соціофілософські засади організаційної мобілізації Церкви адвентистів  
сьомого дня в Україні в умовах війни**

**Штанько Людмила Олександрівна,**

кандидат економічних наук, доцент,  
гуманітарний факультет, кафедра інформаційних систем і  
технологій, фінансів та менеджменту,  
ПВНЗ «Український гуманітарний інститут»,  
м. Буча, Україна, <https://orcid.org/0000-0003-0046-7279>

**Кампен Костянтин Степанович,**

доктор богослов'я, доцент кафедри богослов'я,  
ПВНЗ «Український гуманітарний інститут»,  
гуманітарний факультет, кафедра богослов'я,  
м. Буча, Україна, <https://orcid.org/0000-0003-1315-9830>

**Прийнято: 14.04.2026 | Опубліковано: 30.04.2026**

*Анотація.* У статті здійснено комплексний соціофілософський аналіз засад, механізмів та суспільних наслідків організаційної мобілізації Церкви адвентистів сьомого дня в Україні в умовах повномасштабної війни 2022–2026 років. Досліджено феномен інституційної адаптивності цієї релігійної спільноти, яка в умовах воєнної кризи трансформувалася з переважно внутрішньо зорієнтованої есхатологічної конфесії у відкритий, проактивний інститут громадянського суспільства та вагомий осередок волонтерської

допомоги. Теоретико-методологічну основу дослідження становлять концепції органічної солідарності та етики відповідальності, що дають змогу пояснити перехід від абстрактного пацифізму до активної участі у практиках захисту життя, підтримки постраждалих і зміцнення національної стійкості. У роботі розкрито дворівневу структуру мобілізації, яка поєднує професійну гуманітарну діяльність адвентистського агентства допомоги та розвитку з низовими волонтерськими ініціативами місцевих релігійних громад. Особливу увагу приділено теологічним підставам соціального служіння, зокрема христоцентричній моделі допомоги та цілісному баченню людини, відповідно до яких сакральний простір церковних будівель і освітніх закладів перепрофілюється для потреб прихистку, лікування та соціальної підтримки. Проаналізовано також еволюцію пасторського служіння, у межах якої служитель дедалі більше виконує функції кризового менеджера, душпастиря та капелана. Обґрунтовано висновок, що попри виклики, пов'язані з емоційним вигоранням, міграційними процесами та тривалим навантаженням на громади, Церква адвентистів сьомого дня в Україні утвердилася як надійний партнер держави і суспільства у сфері гуманітарного реагування, підтримки населення та формування національної стійкості. Окреслено перспективи участі конфесії у післявоєнній реабілітації ветеранів, відновленні локальних громад і подальшому розвитку соціального служіння.

**Ключові слова:** соціофілософський аналіз, організаційна мобілізація, Церква адвентистів сьомого дня, війна, гуманітарне служіння, волонтерство, національна стійкість, пасторське служіння, реабілітація, відбудова громад.

**Socio-philosophical foundations of the organizational mobilization of the  
Seventh-day Adventist Church in Ukraine under conditions of war**

**Liudmyla Shtanko,**

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,  
Faculty of Humanities, Department of Information Systems and  
Technologies, Finance and Management,  
Ukrainian Institute of Arts and Sciences,  
Bucha, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0003-0046-7279>

**Kostiantyn Kampen,**

PhD, Associate Professor at the Department of Theology,  
Ukrainian Institute of Arts and Sciences,  
Bucha, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0003-1315-9830>

***Abstract.** This article presents a comprehensive socio-philosophical analysis of the foundations, mechanisms, and social consequences of the organizational mobilization of the Seventh-day Adventist Church in Ukraine under the conditions of the full-scale war of 2022–2026. The study examines the phenomenon of the institutional adaptability of this religious community, which, amid wartime crisis, transformed from a predominantly inward-oriented eschatological denomination into an open, proactive institution of civil society and a significant center of volunteer assistance. The theoretical and methodological framework of the study is grounded in the concepts of organic solidarity and the ethic of responsibility, which make it possible to explain the transition from abstract pacifism to active participation in practices aimed at protecting life, supporting those affected, and strengthening national resilience. The article reveals a two-level structure of mobilization that combines the professional humanitarian activity of the Adventist*

*Development and Relief Agency with grassroots volunteer initiatives of local religious communities. Particular attention is given to the theological foundations of social ministry, especially the Christ-centered model of assistance and the holistic understanding of the human person, according to which the sacred space of church buildings and educational institutions is repurposed for shelter, healing, and social support. The study also analyzes the evolution of pastoral ministry, within which the minister increasingly performs the functions of crisis manager, pastor, and chaplain. It is argued that, despite the challenges associated with emotional burnout, migration processes, and the prolonged burden on local congregations, the Seventh-day Adventist Church in Ukraine has established itself as a reliable partner of the state and society in the fields of humanitarian response, public support, and the strengthening of national resilience. The article also outlines the prospects for the denomination's participation in the postwar rehabilitation of veterans, the restoration of local communities, and the further development of social ministry.*

**Keywords:** *socio-philosophical analysis, organizational mobilization, Seventh-day Adventist Church, war, humanitarian ministry, volunteerism, national resilience, pastoral ministry, rehabilitation, community restoration.*

**Постановка проблеми.** Актуальність дослідження організаційної мобілізації релігійних спільнот в умовах війни набуває безпрецедентної значущості на тлі екзистенційних викликів, з якими зіткнулося українське суспільство внаслідок повномасштабної збройної агресії. В умовах тотального руйнування звичних інституційних структур, загрози державності та масштабної гуманітарної катастрофи релігійні організації виявили надзвичайно високий рівень адаптивності, перетворившись із традиційних осередків духовного життя на потужні центри матеріальної, соціальної, психологічної та емоційної підтримки населення. Церква адвентистів сьомого дня (далі – АСД) в Україні репрезентує унікальний та надзвичайно показовий приклад такої інституційної мобілізації. Її соціальна та гуманітарна активність

розгортається на тлі специфічного богословського ставлення до війни, складної етики ненасильства та історично консервативного підходу до суспільно-політичних процесів. Дослідження організаційної поведінки цієї конфесії відкриває можливості для глибшого соціофілософського розуміння механізмів трансформації релігійних меншин із відносно закритих есхатологічних спільнот у відкриті, проактивні інституції громадянського суспільства, що безпосередньо сприяють національній стійкості, поєднуючи духовні місії з радикальним гуманітарним прагматизмом.

Ступінь наукової розробки теми характеризується постійним зростанням академічного інтересу до багатовимірної соціальної ролі релігії у воєнних та екстремальних умовах. Окремі аспекти цієї складної проблеми вже висвітлювалися у наукових працях, присвячених загальній соціальній роботі християнських церков під час війни в Україні, впливу релігійних переконань на психологічну резильєнтність та подолання травм [10]. Значна увага приділялася трансформації капеланського служіння, волонтерських ініціатив та загальнонаціональної суспільно-політичної солідарності в екстремальних умовах. Окремі дослідники, зокрема В. Куриляк, детально аналізували специфіку діяльності саме Церкви адвентистів сьомого дня в Україні, звертаючи увагу на стратегії релігійної комунікації в умовах війни, а також на складні взаємовідносини між професійною гуманітарною роботою агентства ADRA та низовим волонтерством рядових вірян. Також вивчався вплив інформаційної політики протестантських медіа на самоідентифікацію вірян. Водночас, незважаючи на наявність цих розвідок, цілісний соціофілософський аналіз організаційної мобілізації Церкви АСД, який би органічно поєднував інституційний, ціннісно-етичний, структурний та комунікативний виміри, досі залишається фрагментованим і потребує глибокого теоретичного синтезу, що й зумовлює необхідність та своєчасність даного дослідження.

**Наукова новизна дослідження** полягає в тому, що в ньому вперше здійснено цілісний соціофілософський аналіз організаційної мобілізації

Церкви адвентистів сьомого дня в Україні в умовах повномасштабної війни як багатовимірною інституційного явища, що поєднує ціннісно-етичний, структурно-організаційний, комунікативний і практично-службовий виміри. На відміну від наявних праць, у яких переважно висвітлюються окремі аспекти гуманітарної діяльності, релігійної комунікації, капеланського служіння чи суспільної солідарності, у статті системно показано взаємозв'язок між богословськими настановами адвентизму, етикою відповідальності, внутрішньоцерковною координацією та конкретними формами кризового реагування в умовах війни. Також уточнено розуміння організаційної мобілізації релігійної спільноти як форми соціальної адаптації та суспільно значущої дії, що сприяє не лише внутрішньому згуртуванню конфесії, а й зміцненню національної стійкості в умовах екзистенційної кризи.

**Мета і завдання статті** полягають у комплексному соціофілософському аналізі фундаментальних засад, внутрішніх механізмів, структурних форм та соціальних наслідків організаційної мобілізації Церкви адвентистів сьомого дня в Україні в умовах повномасштабної війни. Для досягнення цієї мети у роботі послідовно вирішуються такі завдання: по-перше, дослідити теоретико-методологічні засади концепту організаційної мобілізації релігійних спільнот; по-друге, проаналізувати інституційну структуру та соціальний потенціал Церкви АСД як системи; по-третє, визначити вплив воєнного контексту на зміну пріоритетів церковної діяльності; по-четверте, розкрити глибинні ціннісні та етичні основи мобілізаційних процесів спільноти; по-п'яте, охарактеризувати основні практичні форми реалізації мобілізації; і нарешті, виявити вплив цих процесів на суспільний образ церкви та окреслити виклики, суперечності й обмеження, що супроводжують цю інституційну трансформацію.

*Об'єктом* дослідження виступає інституційна, соціальна та гуманітарна діяльність релігійних організацій в умовах екзистенційної кризи та масштабного збройного конфлікту. *Предметом* дослідження є безпосередньо

соціофілософські засади, інституційні механізми, ціннісні моделі та форми організаційної мобілізації Церкви адвентистів сьомого дня в Україні під час повномасштабної російсько-української війни.

Методологічні засади дослідження ґрунтуються на складному міждисциплінарному синтезі, який дозволяє охопити феномен церковної мобілізації у всій його повноті. Соціофілософський підхід застосовується для розгляду організаційної мобілізації як багатовимірного явища, що базується на ціннісних зміщеннях, етиці суспільної відповідальності та формуванні нових типів соціальної солідарності в умовах катастрофи [17]. Релігієзнавчий аналіз слугує інструментом для глибокого розуміння доктринальних, есхатологічних та богословських особливостей адвентизму, які прямо чи опосередковано детермінують специфіку соціального служіння, ставлення до військової служби та межі компромісів в умовах війни. Інституційний підхід сприяє детальному вивченню безпрецедентної трансформації церковної інфраструктури, управлінської ієрархії та механізмів перерозподілу ресурсів. Нарешті, елементи соціології організацій використовуються для аналізу мережевої взаємодії, внутрішньоцерковної координації та делікатного балансу між формальними (як-от діяльність агентства ADRA) і неформальними (низові ініціативи локальних громад) формами колективної дії та кризового менеджменту.

*Джерельна база дослідження* є репрезентативною та багатогранною. Вона включає офіційні звіти, доповіді та статистичні дані структур Церкви АСД в Україні та світі, зокрема матеріали Генеральної Конференції. Важливим масивом даних є звіти Адвентистського агентства допомоги та розвитку (ADRA) щодо масштабів гуманітарних інтервенцій [6; 34]. Значну роль відіграють публікації в офіційних адвентистських медіа, які фіксують поточну діяльність громад та капеланів. Для аналізу богословських позицій залучені документи Інституту біблійних досліджень Генеральної Конференції щодо військової етики. Крім того, базою слугують академічні публікації та

аналітичні статті, що розкривають природу соціально-політичної солідарності, філософію релігії Е. Дюркгейма [40] та функціонування українських церковних структур в екстремальних умовах.

Добір джерел у дослідженні здійснювався за принципом поєднання теоретичної релевантності, тематичної відповідності та фактичної репрезентативності. До аналізу залучено, по-перше, академічні праці з соціофілософії, соціології релігії, релігієзнавства та досліджень війни, які формують теоретико-методологічну рамку; по-друге, офіційні документи, звіти та аналітичні матеріали церковних структур і гуманітарних організацій, що дають змогу простежити інституційні механізми та практичні форми мобілізації; по-третє, публікації офіційних медіаресурсів, використані для фіксації конкретних подій, ініціатив і прикладів служіння. Водночас дослідження має певні межі: воно зосереджене насамперед на відкритих текстових джерелах та публічно доступних матеріалах, не охоплює спеціального польового етапу з інтерв'юванням учасників мобілізаційних процесів і не претендує на вичерпне висвітлення всіх локальних практик у межах конфесії. Це зумовлює увагу передусім до тих форм організаційної мобілізації, які набули публічної фіксації, інституційного оформлення та аналітичної відображеності в наявному корпусі джерел.

Організаційна мобілізація є складним і надзвичайно ємним концептом, який у сучасному соціофілософському дискурсі вийшов далеко за межі свого первинного мілітарного або адміністративно-правового значення. Історично мобілізація розглядалася насамперед як жорстко регламентований державний інструмент системного переведення національної економіки, інституцій та людських ресурсів на воєнні рейки шляхом юридичного примусу [30]. Проте сучасні кризи довели обмеженість такого підходу. Соціальна мобілізація сьогодні осмислюється як глибоко багатовимірний процес активізації громадянської участі, розгортання колективної солідарності та масштабної

публічної ініціативи, що виникає як органічна відповідь суспільства на політичні, економічні чи безпекові виклики небаченого масштабу [16; 17].

Спираючись на теоретичну спадщину класиків і сучасних мислителів, таких як П. Лазарсфельд [39], А. де Токвіль [54] та Е. Юнгер [31], дослідники типологізують мобілізацію на ту, що ініціюється і контролюється «зверху» (державна бюрократична координація), та ту, що формується «знизу» (органічний, спонтанний прояв громадянської вітальності) [22]. Організаційна мобілізація релігійних спільнот є класичним та одним із найпотужніших прикладів мобілізації «знизу». Вона ґрунтується не на силі державного примусу чи загрозі юридичних санкцій, а на ціннісно-раціональній мотивації. Рушійною силою тут виступає усвідомлена етична згода індивідів, артикульоване спільне бачення цілей порятунку та глибоко вкорінена соціальна згуртованість. В умовах демократичного суспільства, яке зазнає екзистенційної загрози знищення з боку агресора, здатність релігійних інституцій до миттєвої ціннісно зумовленої самоорганізації стає не просто питанням їхнього виживання, а критично важливою складовою збереження загальної державності та національної ідентичності [30].

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Теоретичне осмислення релігійної спільноти як активного суб'єкта суспільної дії неможливе без звернення до класичної соціології релігії, зокрема до фундаментальних ідей Еміля Дюркгейма [26]. У своїй парадигмі Дюркгейм категорично визначає релігію як річ, по суті, соціальну, невіддільну від колективного досвіду. Він доводить, що релігійні уявлення є колективними уявленнями, які конструюють і виражають колективні реальності групи, а церковні обряди та інституційні структури виступають дієвими механізмами з'ясування, підтримки та постійного оновлення специфічного розумового і морального стану цієї групи. Дюркгейм послідовно заперечує спроби зведення релігії виключно до абстрактної сукупності логіко-понятійних ідей чи суто

індивідуальної містики, наголошуючи на її практичній, об'єднавчій та суспільно-організуючій функції [26; 40].

Виходячи з цієї фундаментальної соціофілософської рамки, сучасна релігійна організація постає не просто відокремленим місцем культу, а повноправним, потужним суб'єктом суспільної дії. В екстремальних умовах повномасштабної війни цей суб'єкт акумулює та каналізує колосальні моральні, матеріальні, фінансові та людські ресурси для захисту як своєї безпосередньої пастви, так і ширшого, секулярного соціуму. Церква починає функціонувати як ключовий інститут громадянського суспільства, який здатен генерувати життєствердні сенси, формувати суспільний порядок денний та здійснювати широкомасштабні соціальні інтервенції. Для релігійних меншин, якими є протестантські деномінації в Україні, така проактивна суб'єктність стає водночас і виконанням євангельського обов'язку, і потужним інструментом легітимації своєї рівноправної суспільної присутності та остаточного утвердження своєї громадянської позиції в національному контексті [34; 49].

Ефективність та стійкість організаційної мобілізації знаходяться у прямій залежності від рівня внутрішньої соціальної солідарності. Звертаючись знову до теорії Е. Дюркгейма, слід пригадати його класичний поділ на два історичних типи солідарності: механічну (характерну для архаїчних суспільств, де індивіди виконують однакові функції і поєднані простою подібністю) та органічну (притаманну складним суспільствам, де солідарність виникає внаслідок глибокого поділу праці та критичної взаємозалежності індивідів попри розбіжності в їхніх поглядах чи статусах) [40]. В умовах повномасштабної війни українське суспільство загалом, і релігійні спільноти зокрема, згенерували безпрецедентний рівень саме органічної суспільно-політичної солідарності. Ця модель функціонує як безперервний процес подолання відмінностей і пошуку крихкої, але дієвої рівноваги між частиною

і цілим заради розв'язання фундаментальних спільних проблем – порятунку життів, надання гуманітарної допомоги та спротиву агресору.

Важливим структурним підґрунтям для розгортання такої солідарності є мережева природа протестантських церков. На відміну від жорстко централізованих, неповоротких ієрархій, де рішення приймаються виключно в одному центрі, мережевість дозволяє локальним громадам проявляти високий ступінь гнучкості. Вони здатні миттєво перерозподіляти ролі: громади на сході країни швидко перетворилися на вузли евакуації, тоді як громади на заході стали центрами прийому біженців. Колективна відповідальність у цій мережі діє як універсальний моральний клей, що утримує всю систему в робочому стані навіть під час руйнування фізичних ліній комунікації, стимулюючи індивідів до добровільної самопожертви в ім'я збереження життєдіяльності всього організму [34; 41; 49].

Війна діє як абсолютний каталізатор безпрецедентних і стрімких інституційних зсувів. Вона безжально руйнує звичні, роками напрацьовані патерни рутинної релігійної діяльності, вимагаючи негайної, нестандартної реакції на хаос і кризу. Для релігійних спільнот ця трансформація означає радикальне зміщення акценту з внутрішньоцерковного, суто сотеріологічного (спрямованого виключно на потойбічне спасіння душі та дотримання ритуалів) фокусу на екстравертний, практичний і соціально значущий вектор діяльності. Дослідники релігійної ситуації в Україні зазначають, що з початком війни більшість церков, незалежно від їхньої конфесійної приналежності, блискавично перетворилися на величезні, високоефективні волонтерські хаби, здобувши при цьому надвисокий рівень суспільної довіри [37; 48].

Ця глибока трансформація пронизує абсолютно всі рівні інституційної поведінки. Відбувається фізичне перепрофілювання сакральних просторів – молитовні будинки та теологічні навчальні заклади стають гуманітарними складами, шпиталями та притулками. Трансформується сама соціальна

доктрина церкви: в режимі реального часу, під тиском кривавих подій, релігійні мислителі змушені артикулювати нове богослов'я війни, інтегруючи до нього концепти справедливого захисту батьківщини, благословення мілітарного капеланства, етики застосування сили заради захисту слабких та психологічної реабілітації тих, хто повернувся з поля бою. Унікальність такої догматичної еволюції полягає в тому, що вона відбувається не в тиші академічних кабінетів через довготривалі синодальні дискусії, а формується безпосередньо в окопах та бомбосховищах.

Дослідження феномену церковної мобілізації в період активних бойових дій супроводжується низкою суттєвих епістемологічних, методологічних та етичних особливостей. Насамперед, дослідник стикається з унікальним ефектом «стисненого історичного часу», коли глибинні інституційні трансформації, на які в мирних умовах знадобилися б десятиліття реформ, відбуваються за лічені дні або тижні. Другою особливістю є необхідність врахування важкого психоемоційного тла, на якому розгортається діяльність об'єкта дослідження: і духовенство, і віряни перебувають у стані хронічного стресу, колективної травми, емоційного вигорання та постійної загрози життю. Цей фактор унеможлиблює суто механістичний підхід до аналізу статистичних даних, вимагаючи глибокої емпатії та соціопсихологічної чутливості від дослідника [24].

Окремою аналітичною проблемою є вивчення тих конфесій, які у своїй догматиці традиційно займають пацифістські або нонкомбатантські позиції. Для таких спільнот війна створює стан граничної когнітивної та етичної напруги, оскільки реальність геноцидальної війни вимагає перегляду абсолютних заборон. Аналіз їхньої мобілізації вимагає застосування тонкого соціофілософського інструментарію, здатного чітко розрізнити формальні теологічні декларації минулих століть і реальні, живі соціальні практики сьогодення, які дуже часто виявляються набагато прагматичнішими,

адаптивнішими та глибше інтегрованими в систему національного опору, ніж це передбачає класична конфесійна література [9].

Церква адвентистів сьомого дня функціонує на основі глибоко структурованої, багаторівневої представницької системи управління, яка, з одного боку, забезпечує високий рівень суворої дисципліни та керованості, а з іншого – залишає простір для представництва місцевих інтересів. В Україні найвищою інстанцією є Українська уніонна конференція (УУК), штаб-квартира якої розташована в Києві. Цей адміністративний центр здійснює стратегічне керівництво та координацію всіх напрямів служіння. Уніон територіально об'єднує вісім регіональних конференцій, кожна з яких опікується низкою областей: Буковинську (центр – Чернівці), Дніпровську (Черкаси), Західну (Львів), Київську, Південну (Миколаїв), Подільську (Вінниця), Східно-Дніпровську (Дніпро) та Центральну.

Кожна з цих восьми конференцій несе пряму відповідальність за життєдіяльність десятків місцевих громад на закріпленій за нею території, здійснюючи фінансовий, кадровий та духовний нагляд. Статистичні дані станом на початок 2025 року свідчать про масштаби цієї організації: Український уніон налічував понад 38 400 членів, які були організаційно об'єднані у 727 повноцінних громад та 191 меншу групу. Крім суто церковної інфраструктури, система включає потужний інституційний додаток: 5 великих медичних санаторіїв, 2 спеціалізовані медичні центри та мережу з 24 освітніх закладів різного рівня [52]. Така розгалужена, але водночас централізована ієрархія, що поєднує глобальний зв'язок із глибоким вкоріненням у локальні українські спільноти, створює надзвичайно міцний фундамент для швидкої трансляції управлінських рішень та ефективної логістики мобілізації ресурсів у часи непередбачуваних криз.

Глобальна ідентичність і мета існування Церкви АСД чітко сфокусована на духовній місії – проповіді Євангелія, поширенні вістки про Божу любов та інтенсивній підготовці людства до очікуваного Другого пришествя Христа.

Проте, специфіка адвентистського богослов'я полягає в тому, що ця візіонерська, есхатологічна мета ніколи не відривається від земних реалій, а навпаки, історично йде пліч-о-пліч із потужним імперативом до соціального, освітнього та медичного служіння. Церква сповідує цілісний (холістичний) погляд на людину, стверджуючи, що фізичне здоров'я, психічний комфорт та соціальний добробут є абсолютно невіддільними від духовного спасіння [33].

Ця складна рівновага між піднесеною есхатологічною догматикою та щоденною життєвою прагматикою підтримується через високий рівень внутрішньої організаційної дисципліни. Спільнота виступає за беззастережне дотримання біблійних принципів (зокрема ретельне збереження святості суботи), але водночас культивує глибоку відповідальність вірянина перед суспільством. В умовах хаосу війни саме ця організаційна дисципліна дозволяє церкві уникнути розпорошення зусиль на несистемні, емоційні рухи. Натомість вона спрямовує енергію десятків тисяч людей у чітко визначені річища офіційно затверджених програм, таких як професійна робота агентства ADRA. Відповідно, соціальне служіння не маргіналізується як вторинна, секулярна благодійність, а сакралізується і визнається безпосереднім втіленням «методу Христа», який вимагає щирого співчуття та допомоги у відповідь на гострі фізичні потреби ближнього ще до того, як йому буде запропонована духовна наука [7; 34].

Успіх і масштабність адвентистської мобілізації значною мірою спираються на бездоганно налагоджену систему внутрішньоцерковної координації. Ця система функціонує на базових принципах суворої фінансової підзвітності, прозорості та безперервної вертикальної і горизонтальної комунікації (від Генеральної Конференції у США, через структури Транс'європейського дивізіону, до Українського уніону, і далі – до регіональних конференцій та найменшої помісної громади).

В умовах тотального руйнування інфраструктури, блекаутів та перебоїв зі зв'язком під час російських атак збереження цих ліній комунікації стало

питанням життя і смерті інституції. Відновлена координація дозволила оперативно, без бюрократичних затримок, перерозподіляти колосальні фінансові потоки від світової спільноти до найбільш зруйнованих регіонів України. Українська уніонна конференція взяла на себе роль макрокоординатора, генеруючи стратегії виживання і формуючи візію місії (наприклад, розробка концепції «Підтримка поряд» ). Водночас керівництва місцевих конференцій здійснювали складне оперативне управління переміщенням людей і вантажів на своїх територіях, щодня оцінюючи ступінь воєнної загрози та логістичної доступності.

У складній архітектурі церковної мобілізації кожна ланка відіграла свою унікальну, незамінну роль. Адміністративний апарат на рівні уніону та конференцій сфокусувався на вирішенні стратегічних завдань: веденні переговорів з органами державної влади, залученні потужних міжнародних фондів та координації великогабаритних гуманітарних конвоїв. Місцеві громади (парафії), своєю чергою, здійснили кардинальну трансформацію власного простору, перетворившись на точки «останньої милі» – осередки безпосереднього прийому і роздачі гуманітарної допомоги, транзитні шелтери для переселенців та безпечні простори психологічної розради [37].

Особливо радикальної еволюції зазнав інститут пасторства. З класичного проповідника, зосередженого на тлумаченні текстів та ритуалах, пастор в умовах війни перетворився на багатofункціонального кризового менеджера, водія евакуаційного автобуса, військового капелана та польового психолога [20]. За неофіційними даними, понад 180 адвентистських служителів в Україні активно залучені до небезпечного волонтерського капеланського служіння, регулярно відвідуючи захисників на лінії вогню та в тилових шпиталях [47]. Крім того, величезний тягар взяли на себе низові волонтерські ініціативи вірян. Прикладом є діяльність команди «Відчайдушні», яка об'єднала членів церкви задля виконання найризикованіших завдань: системної доставки допомоги під обстрілами та

евакуації цивільних із сірих зон, де офіційні інституції вже не могли функціонувати [1; 37; 42].

Аналіз розгортання подій показує, що реальний соціальний потенціал Церкви АСД виявився незрівнянно потужнішим, ніж можна було б теоретично очікувати від релігійної меншини. Наріжним каменем цього потенціалу є надзвичайно високий рівень внутрішнього соціального капіталу спільноти: це беззаперечна довіра між вірянами по всій країні, глибоко вкорінена культура систематичного жертводавства (сплата десятини та регулярних цільових дарів), наявність розгалуженої фізичної інфраструктури (великі власні будівлі, автопарки, школи, медичні заклади) і, що критично важливо, інтеграція в глобальну, транснаціональну мережу підтримки [37].

Війна, як екстремальний тригер, актуалізувала цей прихований потенціал. Вона легітимізувала і змусила церкву вийти далеко за межі свого звичного конфесійного ареалу, перетворивши її на надзвичайно значущого соціального актора в загальнонаціональному вимірі. Синергія доступу до багатомільйонних ресурсів міжнародної агенції ADRA, яка лише за перший рік інвестувала близько 40 мільйонів доларів у допомогу українцям, та наявності армії високомотивованих, безкоштовних волонтерів на місцях, сформувала унікальну інституційну спроможність здійснювати масовані гуманітарні інтервенції, ефективність яких часто перевищувала показники суто секулярних або державних благодійних структур [34].

Безпрецедентне за своїми масштабами та жорстокістю повномасштабне збройне вторгнення Російської Федерації 24 лютого 2022 року стало найсуворішим стрес-тестом на виживання для абсолютно всіх інституцій української держави та громадянського суспільства [37]. Статистика перших етапів війни жахає: понад шість мільйонів громадян змушені були тікати за межі країни, ще чотири мільйони перетворилися на внутрішньо переміщених осіб у пошуках порятунку, мільйони втратили власні домівки через руйнування критичної інфраструктури та житлового фонду. Для релігійних

організацій цей катастрофічний період став не просто випробуванням, а моментом гострої екзистенційної загрози та остаточної перевірки їхньої декларованої соціальної релевантності перед лицем абсолютного зла [35].

Церква адвентистів сьомого дня в Україні опинилася перед обличчям комплексу смертельних викликів. Це безпосередня фізична небезпека для життя служителів і пересічних вірян, швидка окупація значних територій на сході та півдні країни (де традиційно розташовувалися великі і впливові адвентистські громади), параліч звичних методів місіонерської діяльності, руйнування молитовних будинків, а також масова міграція членів церкви за кордон [35]. У цій ситуації інституційна система стала перед жорстким біфуркаційним вибором: або сконцентруватися виключно на власному, вузькоконфесійному виживанні, максимально ізолювавшись від травмованого соціуму, або прийняти ризик повного виснаження і мобілізувати абсолютно всі наявні ресурси для порятунку громадян України, незалежно від їхньої віросповідної приналежності. Церква обрала другий шлях [37].

Усвідомлення масштабу трагедії в перші ж години вторгнення призвело до кардинальної і миттєвої переоцінки та зміни пріоритетів діяльності. Абсолютним, домінантним пріоритетом стало елементарне збереження людського життя. Церква оперативно переглянула всі свої поточні плани, статутні заходи та операційні завдання. Яскравою ілюстрацією цієї стрімкої зміни пріоритетів стала дивовижна трансформація системи адвентистських освітніх закладів. З 24 адвентистських шкіл, що діяли в Україні, у день початку повномасштабної війни лише одна змогла розпочати заняття. Проте великі приміщення шкіл не залишилися порожніми чи покинутими – вони за лічені години були перепрофільовані на життєво необхідні притулки та безпечні шелтери для цивільного населення. Шкільні парти виносилися до коридорів, а замість них у класах масово облаштовувалися спальні місця на матрацах; директори шкіл, замість того, щоб формувати розклади уроків, екстрено організували масове харчування для натовпів біженців, а шкільні капелани

проводили богослужіння підтримки прямо у підвалах для тих, хто ховався від нещадних ракетних бомбардувань [37].

Такі миттєві перетворення вимагали від вищого керівництва високого ступеня довіри до локальних лідерів, децентралізації управління та надання місцевим пасторам безпрецедентної автономії для швидкого прийняття рішень на місцях. Пріоритет традиційної словесної євангелізації через публічні теологічні кампанії був тимчасово відкладений на другий план, поступившись місцем так званому «практичному євангелію», яке виражалося виключно в конкретних діях: евакуації під обстрілами, забезпеченні їжею, пошуку медикаментів та наданні безпечного прихистку.

Перехід від стадії шоку до системного кризового реагування супроводжувався розробкою та поетапним впровадженням глибоко продуманих, нових інституційних моделей соціального служіння. Однією з найпотужніших та наймасштабніших ініціатив такого роду став загальнонаціональний довгостроковий проєкт під промовистою назвою «Підтримка поряд», офіційно започаткований та курований Українським уніоном. Стратегічна філософія цього проєкту полягала в цілеспрямованому перетворенні кожної без винятку помісної громади на своєрідний багатопрофільний «санаторій» або центр комплексного фізичного, емоційного та духовного відновлення для тисяч людей, чиї життя були понівечені травмами війни [2].

Завдяки титанічним зусиллям організаторів, станом на кінець 2024 та початок 2025 року було успішно облаштовано та відкрито близько 200 таких повноцінних центрів «Підтримки поряд» на базі церковних приміщень у всіх куточках країни [2]. У межах споріднених місцевих ініціатив, таких як амбітний проєкт «Рух надії», мешканці різних населених пунктів отримали безпрецедентну можливість безкоштовно проходити серйозну медичну діагностику (включно з апаратним УЗД, кардіограмами та лабораторними аналізами крові), отримувати висококваліфіковані консультації психологів,

невропатологів та мануальних терапевтів прямо в залах молитовних будинків. Внаслідок цих процесів сакральний простір церкви парадоксальним чином десакралізовувався в традиційному розумінні задля виконання нагальних санітарно-гуманітарних функцій, але водночас набував нової, значно вищої моральної ресакралізації через безперервні акти жертвовного милосердя [33; 37].

Умови тривалої війни змусили Церкву АСД остаточно подолати характерну для багатьох консервативних протестантських груп соціальну дистанцію та певну відчуженість у ставленні до державних інституцій та світських процесів. Натомість почали стрімко формуватися нові, глибоко партисипативні та синергетичні моделі взаємодії. З одного боку, представники церкви почали надзвичайно тісно співпрацювати з військовими та цивільними адміністраціями, а також з органами місцевого самоврядування (показовим є приклад Летичівської громади, де медичні та соціальні церковні ініціативи розгорталися за безпосереднього і активного сприяння селищного голови та працівників державних соціальних служб ) [5; 13].

З іншого боку, відбулася безпрецедентна за своїм розмахом інтеграція ресурсів церкви у забезпечення критичних потреб Збройних Сил України. Історично адвентисти світу схилилися до суворого нонкомбатантства та дистанціювання від справ армії, проте в українських реаліях громада системно та масштабно долучилася до матеріальної підтримки Сил оборони. Завдяки акумуляції коштів вірян та закордонних партнерів, на фронт було відправлено щонайменше 170 евакуаційних та інших автомобілів, закуплено та передано 680 якісних тактичних аптечок, 550 кровоспинних турнікетів, 16 високовартісних систем радіоелектронної боротьби (РЕБ), тисячі засобів маскування, а також 2000 скоб та 1500 спеціальних мішків для зведення військових фортифікаційних споруд. Така вражаюча статистика свідчить про радикальну зміну поведінкової парадигми: від пасивного спостереження за конфліктами «цього грішного світу» до усвідомленої, проактивної, хоча

переважно нелетальної та логістичної, співучасті у захисті суверенітету держави [2].

Тривалий екзистенційний стрес і постійне зіткнення зі смертю стали тим горнилом, у якому викувалося нове, значно глибше інституційне самоусвідомлення всього протестантського середовища України. Як відзначають дослідники релігійних процесів, саме 2022 рік виявився переломним часом стрімкого концептуального дозрівання спільноти, яка остаточно і безповоротно самоідентифікувалася не лише як частина світової християнської сім'ї, але і як глибоко вкорінена, патріотична українська формація, абсолютно готова відкрито свідчити глобальному суспільству про історичну правду та активно протистояти нелюдській російській агресії.

У результаті цього глибинного переосмислення функції церкви остаточно вийшли за межі проведення релігійних обрядів, наблизившись до ролі комплексного соціального терапевта нації. Звичайні богослужіння, читання літургійних текстів і регулярні молитовні зустрічі перетворилися на потужні та доведено ефективні інструменти психологічної стабілізації населення, зниження рівня панічної тривожності та формування масової резильєнтності в умовах хронічного бомбового терору. Церква на практиці почала виконувати критично важливу функцію національного соціального амортизатора, що своєю розгалуженою мережею продовольчих банків, «соціальних гардеробів» та безкоштовних прихистків суттєво пом'якшує нищівні наслідки економічної та гуманітарної катастрофи для найбільш вразливих верств населення [15; 37].

У класичній соціологічній традиції Макса Вебера існує фундаментальне розрізнення двох типів моральної орієнтації: етики переконань (де абсолютним пріоритетом є сліпе і неухильне дотримання абстрактних принципів, незалежно від катастрофічності реальних наслідків) та етики відповідальності (де соціальний суб'єкт бере на себе тягар прогнозування і зважає на реальні наслідки своїх дій чи бездіяльності у складному,

недосконалому світі) [53]. Зіткнувшись із жорстокістю війни, Церква АСД в Україні постала перед складним, драматичним етичним вибором. Історично адвентистська доктрина розглядала будь-яку війну як вияв абсолютного зла і протягом багатьох десятиліть послідовно виступала за статус нонкомбатантів, відмовляючись від носіння зброї та віддаючи перевагу альтернативній службі у медичних військах. Дослідники історії адвентизму звертають увагу на складний і часом трагічний досвід ставлення церкви до державної машини під час Громадянської війни в США, світових воєн, а також періодів тоталітаризму в нацистській Німеччині та Радянському Союзі [25; 38].

Проте доктринальне осмислення сучасних реалій, зафіксоване в документах Інституту біблійних досліджень Генеральної Конференції АСД, визнає, що оскільки гріховність є невіддільною характеристикою людського суспільства, війна об'єктивно залишатиметься постійним соціальним явищем аж до есхатологічного кінця історії. Богослови наголошують, що в критичній ситуації, коли член церкви стикається з неспровокованою агресією проти своєї батьківщини і відчуває моральну необхідність захищати життя невинних, він може з чистою совістю обрати участь в оборонній війні, розглядаючи це як «найменше з можливих зол». При цьому пропонується спиратися на перевірені століттями критерії «справедливої війни»: кінцевою метою застосування сили має бути виключно відновлення миру, війна мусить бути абсолютно останнім аргументом, а застосування насильства повинно суворо обмежуватися комбатантами і бути мінімально необхідним для перемоги [44]. Таким чином, відкидаючи ілюзорний і безвідповідальний абстрактний пацифізм, який в умовах геноциду означав би пасивне сприяння катам, українські адвентисти на практиці керуються глибокою веберіанською етикою відповідальності. Їхня масова, героїчна волонтерська та капеланська активність є способом гідно виконати свій подвійний – громадянський і християнський – обов'язок, фокусуючись на максимізації врятованих життів.

Феномен солідарності у середовищі адвентистської спільноти є складним конструктом, що ефективно функціонує одночасно на двох взаємозалежних та взаємопідсилюючих рівнях. Перший рівень – це потужна внутрішня солідарність, яка стала запорукою фізичного та інституційного виживання конфесії в перші місяці хаосу. Вона проявилася у феноменальній взаємодопомозі між вірянами, організованих караванах для евакуації одновірців із зон обстрілів на сході та півдні у безпечніші західні регіони, а також у створенні спеціальних фінансових пулів для підтримки тих місцевих пасторів, чії громади опинилися на окупованих територіях або були повністю розсіяні війною. Крім того, глобальна конфесійна родина, що налічує мільйони адвентистів у всьому світі, продемонструвала зразкову транснаціональну братерську солідарність, акумулюючи і безперервно переказуючи величезні кошти для цільової підтримки інфраструктури та вірян в Україні [37].

Другий рівень – це розгалужена зовнішня солідарність, яка кардинально розширює горизонти турботи церкви, виводячи її далеко за конфесійні межі і поширюючи на все травмоване українське суспільство. Проектуючи допомогу, чи то через гігантські програми ADRA, чи то через зусилля невеликих локальних парафій, церква принципово не обумовлює її надання релігійною приналежністю, національністю чи соціальним статусом реципієнтів. Допомога надається всім, хто страждає, на основі універсального християнського та гуманістичного імперативу [51]. Саме така широка, інклюзивна та безкорислива зовнішня солідарність стає найбільш практичним і потужним механізмом подолання історичного відчуження і руйнування упереджень, успішно будуючи міцні мости довіри між секулярною державою, суспільством і релігійною меншиною [17].

Управління кризовими процесами такого масштабу є апорієвим неможливим без підтримання безпрецедентно високого рівня довіри між усіма стейкхолдерами та наявності безперервних каналів горизонтальної і

вертикальної комунікації. Внутрішньоінституційна довіра в адвентистській організації спирається на монолітний спільний світогляд, багаторічні соціальні зв'язки та суворі вимоги щодо фінансової та етичної прозорості. Для зовнішнього середовища капітал довіри не дається апріорі, він важко здобувається і формується виключно через тисячі послідовних актів безкорисливої допомоги, підкріплених об'єктивною, сміливою та недвозначною публічною позицією інституції.

Офіційні інформаційні ресурси Церкви АСД в Україні відіграли фундаментальну роль у формуванні цього єдиного, мобілізуючого комунікативного поля. Їхня інформаційна та редакційна політика базується на біблійних принципах неухильної правдивості та несприйняття брехні, що в умовах безпрецедентної інформаційної війни та потоків ворожих ПСО набуває статусу критичної зброї захисту. На відміну від деяких інших релігійних об'єднань, адвентистські медіа не стали ховатися за комфортними, абстрактними і політично стерильними закликами до «миру за будь-яку ціну». Вони одразу та різко, спираючись на пророчий пафос Старого Заповіту, засудили російську збройну агресію, чітко артикулюючи істину про окупантів як про вбивць, які зухвало прийшли нищити чужі життя на суверенній землі. Така однозначна, смілива та етично бездоганна публічна комунікація ефективно зняла внутрішнє психологічне напруження серед членів церкви і легітимізувала їхню активну проукраїнську громадянську позицію в очах широкого суспільства [8].

Секрет неймовірної стійкості тисяч адвентистських волонтерів, лікарів і капеланів, які продовжують виконувати виснажливу працю попри перманентну втому, загрозу життю та хронічне емоційне вигорання протягом багатьох місяців, криється в глибинах їхньої унікальної ціннісної мотивації. В основі цієї непохитної мотивації лежить фундаментальний христологічний імператив, відомий в адвентистському богослов'ї як «метод Христа». Сутність цього методу полягає в тому, що справжнє служіння не терпить

відстороненого, зверхнього читання моралей з безпечної відстані. Воно вимагає безпосереднього, фізичного перебування серед знедолених людей, прояву непідробного, глибокого співчуття до їхнього горя, першочергового задоволення їхніх гострих фізичних потреб (у їжі, теплі, безпеці) і лише після здобуття справжньої довіри – обережної пропозиції духовного наставництва [19, с. 145–149].

Згідно з цією філософією, допомога ближньому перестає розглядатися як секулярна соціальна чи гуманітарна робота; вона набуває статусу найвищої літургійної дії, безпосереднього і святого служіння Самому Богові. Збереження елементарної людської гідності в умовах нелюдської гуманітарної катастрофи – що реалізується через надання чистих і теплих умов проживання в шелтерах, кваліфікованої медичної опіки, якісного гарячого харчування – стає найдієвішою формою захисту та утвердження зневаженого агресором образу Божого в людині [19, с. 145–149]. Саме ця глибоко інтерналізована, теологічно обґрунтована мотивація здатна генерувати невичерпні внутрішні ресурси моральної та фізичної витривалості, які є часто недоступними для суто світських благодійних організацій, мотивованих виключно професійним обов'язком чи грантовою звітністю.

Коллективна інституційна пам'ять відіграє критично важливу, хоч і не завжди очевидну, роль у здатності релігійної організації правильно орієнтуватися у вирінні етичних криз. Історія становлення і розвитку адвентизму знає надзвичайно складні, болючі періоди взаємодії із жорсткими тоталітарними та авторитарними режимами. Драматичний досвід репресій і жорстоких переслідувань у Радянському Союзі (де, зокрема, діяла радикальна підпільна гілка «вірних і вільних адвентистів», яка відкидала будь-які компроміси з КДБ), а також гіркі уроки небезпечних компромісів із владою (особливо травматичний досвід частини німецьких адвентистів за часів нацистського режиму, за який світова церква згодом була змушена публічно і довго каятися) – усе це сформувало у сучасного покоління вірян загострене і

глибоке розуміння того, що сліпа і покірنا згода зі злочинною, агресивною владою є прямою зрадою Бога [23; 32; 45].

Ця постійна історична рефлексія та абсолютне засвоєння апостольського принципу про те, що християни завжди повинні «слухатися більше Бога, ніж людей» (Дії 5:29) у ситуаціях конфлікту між совістю і злочинним наказом, сьогодні неймовірно зміцнює релігійну та громадянську ідентичність українських адвентистів. Вони абсолютно чітко усвідомлюють, що протистояння російському імперіалізму – це не лише територіальне чи політичне питання, але й екзистенційне питання захисту фундаментального права на свободу совісті, збереження ідеалів людяності і демократії. Ця багатовікова моральна стійкість, загартована десятиліттями складного життя у статусі гнаної релігійної меншини, сьогодні блискуче конвертується у колективну здатність гідно витримувати найважчий тривалий марафон воєнних і гуманітарних випробувань без втрати своїх ціннісних орієнтирів [46].

Напруга між есхатологічними очікуваннями церкви (її поглядом, незмінно зверненим у майбутнє, до остаточного встановлення Царства Небесного) та гострими, кривавими земними потребами сьогодення знаходить своє унікальне вирішення у богословській концепції «діяльного очікування». Своєю феноменальною мобілізацією церква практично доводить, що справжня підготовка до Другого пришествя зовсім не означає сектантського відходу від проблем світу чи пасивного очікування кінця історії; навпаки, вона імперативно вимагає максимально активного, самовідданого покращення цього світу та лікування його ран тут і зараз.

Водночас, це органічне поєднання теорії та практики інколи висвітлює складні внутрішні дилеми та протиріччя в житті інституції. Соціологічні дослідження фіксують існування двох паралельних, а іноді й конфліктуючих підходів до волонтерської діяльності у спільноті. З одного боку, існує високопрофесійна міжнародна благодійність, яку реалізує ADRA; її стандарти

вимагають суворої нейтральності і категорично забороняють супроводжувати видачу гуманітарних пайків будь-якою релігійною пропагандою чи проповіддю. З іншого боку, звичайні, палко віруючі члени українських громад у своїх самостійних низових ініціативах дуже часто і цілком щиро намагаються змішати процес роздачі хліба, ліків чи одягу з активною проповіддю специфічного адвентистського віровчення. Таке змішування мотивів інколи продукує інституційний когнітивний дисонанс і може викликати неоднозначні суспільні оцінки щодо справжньої, «чистої» мети допомоги, що вимагає від вищого керівництва церкви постійного, делікатного калібрування балансу між виконанням вимог секулярної соціальної роботи та реалізацією глибокого місіонерського обов'язку пастви.

Гуманітарне служіння стало не просто одним із напрямів, а найбільш видимим, фінансово ємним і вражаючим за масштабами фронтом організаційної мобілізації Церкви АСД. Безперечним і загально визнаним лідером у цій сфері є Адвентистське агентство допомоги та розвитку (ADRA). Статистичні масштаби активності цієї інституції в Україні з моменту вторгнення 2022 року перевершують багато державних ініціатив: силами агентства було сформовано і роздано понад 7,27 мільйона великих продуктових наборів, випечено і розповсюджено майже 30 мільйонів буханок свіжого хліба, а цільову фінансову підтримку для задоволення базових потреб отримали понад 166 тисяч осіб, які втратили все майно [21].

Поряд із продовольчою програмою, ADRA організувала і профінансувала складні, пов'язані з ризиком для життя операції з безпечної евакуації для 48 тисяч людей із зон інтенсивних бойових дій та окупованих територій. Багатогранна гуманітарна допомога не обмежувалася лише екстремим забезпеченням їжею чи водою; вона охоплювала складні інфраструктурні проєкти забезпечення тимчасовим житлом, роздачу теплих речей на зиму, постачання вартісного медичного обладнання, десятків багатфункціональних лікарняних ліжок та інвалідних візків для поранених.

Уся ця грандіозна діяльність беззаперечно доводить високий рівень сучасної інституційної спроможності церкви працювати за найвищими міжнародними стандартами ООН у сфері кризового гуманітарного менеджменту.

Паралельно з бюрократизованою та професійною роботою офіційної агенції ADRA, у всій країні стихійно, але неймовірно потужно розгорнувся низовий волонтерський рух, ініційований рядовими членами місцевих церков та їхніми енергійними пасторами. Звичайні церковні волонтери, об'єднуючи власні скромні заощадження, безперервно доставляли дефіцитне медичне обладнання, такі необхідні генератори струму та тисячі тактичних аптечок безпосередньо в гарячі точки, не чекаючи централізованих вказівок.

Яскравим і героїчним прикладом такої феноменальної самоорганізації є діяльність команди волонтерів, яка символічно назвала себе «Відчайдушні». Ці віряни взяли за правило регулярно здійснювати смертельно небезпечні рейси на нульову лінію фронту, забезпечуючи як місцевих цивільних мешканців, що залишалися в підвалах, так і військовослужбовців найнеобхіднішими засобами для виживання. Крім того, тисячі адвентистів у глибокому тилу щодня долучалися до масового плетіння маскувальних сіток, виготовлення тисяч окопних свічок для обігріву бійців та цілодобового приготування домашньої їжі для блокпостів і військових шпиталів. Ця безпрецедентна активність яскраво засвідчує високий ступінь децентралізації ініціативи і доводить, що життєздатна громада не чекає наказів «згори», а здатна самостійно генерувати сенси і ресурси для розв'язання нагальних проблем своєї країни [1].

Глибоко усвідомлюючи жахливі масштаби так званої невидимої, психологічної травми, якої зазнає все без винятку українське суспільство, керівництво церкви суттєво розширило і якісно посилило програми фахової психологічної та духовної реабілітації. Безумовним флагманом цього складного напрямку став уже згаданий вище загальнонаціональний проєкт «Підтримка поряд», інфраструктура якого перетворила сотні місцевих громад

на справжні оази зцілення, емоційної стабілізації та розради для тисяч переселенців.

Окрім цього масштабного проєкту, активно запрацювали спеціалізовані, глибоко опрацьовані ініціативи, такі як унікальна програма «The Way Out!» («Вихід є!») [3; 4]. Ця ініціатива, що функціонує ще з 2005 року, але багаторазово масштабувала свою роботу з початком повномасштабного вторгнення, пропонує постраждалим інтенсивні 12-денні реабілітаційні сесії з повним, безкоштовним проживанням у спокійних регіонах, якісним харчуванням та комплексною психотерапією для ефективного відновлення після жахів пережитого насильства, втрати близьких та руйнування домівок. Неможливо переоцінити роль новосформованого інституту адвентистського військового капеланства [11]. Пастори-капелани виконують надскладну дуалістичну місію: діючи як емпатійні психологи, вони постійно моніторять хисткий психоемоційний стан бійців в окопах, даючи їм безпечну можливість виговоритися, подолати страх смерті, а виступаючи як духовні авторитети – пропонують щирю молитву, глибоку розраду та есхатологічну надію на справедливість. Системна робота з родинами військовослужбовців, організація їхнього безкоштовного відпочинку в рекреаційних комплексах і санаторіях (наприклад, центри «Наш дім» на Вінниччині, «Барвінок» на Львівщині та «Буковинська Черешенька») є ще однією критично важливою складовою підтримки міцності українського тилу [2].

Щоб гарантувати, що кожна гривня і кожна коробка гуманітарної допомоги досягне адресата, церква зуміла з нуля вибудувати напрочуд ефективну, гнучку і прозору багаторівневу логістичну систему. На макроекономічному загальноцерковному рівні УУК веде складні переговори та тісно співпрацює з Генеральною Конференцією та європейськими офісами ADRA задля залучення масштабного фінансування та безперешкодного проходження гігантських гуманітарних конвоїв через державні кордони. Регіональні об'єднання (конференції) виконують функцію ключових

транзитних логістичних хабів; саме вони приймають і швидко розподіляють величезні вантажі (як, наприклад, понад 70 тонн продуктів та 15 тисяч фасованих продуктових наборів) між місцевими осередками у своїх областях [2].

Місцевий же рівень громад бере на себе найважливіше – безпосередню комунікацію з кінцевим, часто зневіреним бенефіціаром через мережу постійно діючих «соціальних гардеробів», пунктів роздачі гарячої їжі та гігієнічних наборів. Особливого наукового інтересу та суспільної поваги заслуговує цілеспрямована, нетипова для консервативних протестантів координація збору суто військової, матеріальної допомоги для ЗСУ. Церкві вдалося мобілізувати ресурси на закупівлю вкрай специфічного обладнання: 16 сучасних систем радіоелектронної боротьби (РЕБ), потужних зарядних станцій, систем супутникового зв'язку Starlink та 2000 масивних будівельних металевих скоб для спорудження бліндажів. Цей факт беззаперечно свідчить про надзвичайну гнучкість і адаптивність системи церковних закупівель до дуже конкретних і жорстких військових потреб, які далеко виходять за класичні рамки звичайної продовольчої гуманітарки [2].

В умовах сучасної гібридної війни, де битва за уми є не менш важливою за битву на полі бою, медійна та цифрова інфраструктура перетворилася на один із найпотужніших інструментів інституційної мобілізації. Адвентистська церква в Україні, історично розуміючи важливість засобів масової комунікації для місії, володіє потужним медіаресурсом. Під час війни власні платформи (зокрема цілодобовий телеканал «Надія», численні інтернет-портали та соціальні мережі) почали виконувати цілий комплекс життєво важливих функцій: вони оперативно інформували вірян про безпечну логістику і пункти евакуації, поширювали надійні, об'єктивні новини, успішно протидіючи токсичній російській пропаганді, а також безперервно генерували і транслювали високоякісний духовно-психологічний контент для підтримки бойового духу та ментального здоров'я нації.

Окрім цифрового телебачення та інтернету, засоби медіакомунікації були творчо адаптовані безпосередньо для використання в суворих польових умовах. Як яскравий приклад, міжнародна структура Всесвітнього радіо адвентистів (Adventist World Radio) забезпечила сотні українських військових та цивільних на окупованих чи зруйнованих територіях спеціальними автономними аудіопристроями на сонячних батареях. Було розповсюджено понад 650 таких «аудіо-Біблій», що містять якісні записи читання Святого Письма та духовно підбадьорливих послань. Для багатьох людей, ізольованих у сирих підвалах чи брудних окопах без жодного доступу до Інтернету чи мобільного зв'язку, ці пристрої стали єдиним джерелом світла, зв'язку з цивілізацією та духовної розради [2].

Справжня стійкість української деномінації та уникнення нею неминучого банкрутства в перші місяці війни були забезпечені завдяки швидкій та безумовній міжнародній підтримці. У перші ж години після шоку 24 лютого світовий керівний офіс ADRA у США без зволікань активізував свою потужну глобальну мережу екстреного гуманітарного реагування. Вище керівництво Генеральної Конференції АСД та лідери багатого Північноамериканського дивізіону негайно оголосили про старт збору спеціальних цільових пожертв у всіх громадах світу для порятунку України.

Офіційна і дуже сильна заява президента міжнародної агенції ADRA Майкла Крюгера, у якій він не лише закликав до миру, а й гарантував негайний, масштабний гуманітарний супровід для всіх українських переселенців, дала зелене світло для безперервного, багатомільйонного фінансування програм виживання [50]. Відповіддю на цей заклик стали дії десятків тисяч рядових волонтерів-адвентистів з Польщі, Румунії, Німеччини та інших країн Європи, які цілодобово зустрічали змучених українських біженців на переповнених кордонах, пропонуючи їм безкоштовне житло у своїх домівках, гарячу їжу, медичний огляд та подальшу транспортну логістику [27]. Ця глибока глобальна мережева солідарність на ділі, а не на

словах, довела українським адвентистам і всьому суспільству, що їхня країна не залишена наодинці з апокаліптичною катастрофою.

Роки жорстокої війни радикально і безповоротно змінили соціологічне сприйняття Церкви АСД у масовій свідомості українців. У мирний час, до початку повномасштабного вторгнення, ця конфесія часто розглядалася значною частиною переважно православного чи секулярного суспільства як дещо екзотична, герметично закрита релігійна спільнота. Її вирізняли суворі поведінкові правила, зокрема категоричне дотримання суботнього покою, жорсткі дієтичні обмеження та специфічний есхатологічний світогляд, зосереджений на Апокаліпсисі. Історично сформована відмова багатьох її членів від взяття до рук бойової зброї через принципові пацифістські чи нонкомбатантські переконання також могла викликати підозру, звинувачення в непатріотичності або відверте нерозуміння в мілітаризованих колах [29].

Проте надзвичайна інтенсивність, безкорисливість і масовість волонтерської, медичної, гуманітарної та рятувальної активності адвентистів з 2022 року вщент зруйнувала ці застарілі стереотипи. Спільнота здійснила стрімку і переконливу світоглядну еволюцію, чітко засвідчивши свою глибоку патріотичну, державницьку та однозначно проукраїнську позицію. Українське суспільство, військові та органи влади побачили в обличчі адвентистів не «чужинців-сектантів», а надзвичайно надійних, жертвних і ефективних партнерів по боротьбі за виживання нації. Їхня титанічна і послідовна щоденна праця на благо всієї країни допомогла назавжди закріпити за церквою світлий образ національно свідомої, повноправної християнської інституції, яка без вагань розділяє зі своїм народом абсолютно всі тягарі і ризики кривавої війни [8; 18].

Природним наслідком цієї докорінної трансформації суспільного образу стало закономірне і дуже відчутне посилення публічної, макросоціальної ролі деномінації в житті держави. Як і інші ключові українські церкви, які переформатували свою діяльність на масштабні волонтерські хаби,

адвентисти отримали безпрецедентно високий, історичний кредит довіри від широкого населення. Нова роль церкви у загальнонаціональному моральному просторі сьогодні полягає в безперервному генеруванні життєствердних сенсів: в умовах щоденних жахливих новин, тотального болю та системного, цинічного знецінення людського життя з боку держави-терориста, церква невпинно, через проповіді і конкретні вчинки, утверджує ідеали святості і недоторканності людського життя, безкомпромісної справедливості, дієвого милосердя та неминучої перемоги сил добра над темрявою.

Вага і авторитет цієї публічної ролі суттєво посилюються також завдяки прямій участі ієрархів та рядових пасторів церкви у розбудові новітнього інституту військового капеланства. Цей інститут сьогодні вже не розглядається як просто релігійна опція; він визнається військовим командуванням як невід'ємний, вкрай важливий елемент не лише духовної опіки, але й ширшого, стратегічного безпекового феномену сучасної національної армії. Глибока залученість адвентистських пасторів до підтримки крихкого морально-психологічного стану військовослужбовців ЗСУ де-факто робить їхню церкву впливовим і шанованим стейкхолдером у надважливих процесах забезпечення загальної обороноздатності та ментального здоров'я держави [36; 43].

Традиційна, довоєнна парадигма розміреного церковного життя у більшості протестантських громад часто штучно обмежувалася товстими стінами молитовного будинку: основна увага приділялася духовній турботі про власних, вже навернених членів, естетичній організації богослужінь та регулярному проведенню класичних євангельських кампаній з метою поповнення лав новими неофітами. Катастрофа війни здійснила брутальну, але необхідну деконструкцію цього замкнутого підходу. Межі церковної місії під тиском обставин миттєво розширилися до масштабів усього національного болю.

Усвідомлення того простого біблійного факту, що проповідь про безмежну любов Божу звучить цинічно і є абсолютно неможливою без попереднього забезпечення людей елементарним хлібом, фізичною безпекою, кровоспинними турнікетами та теплими ковдрами, зробило широку соціальну відповідальність не просто милим «додатком» до віровчення, а його пульсуючим ядром. Багатовекторні проєкти на кшталт «Підтримки поряд» яскраво засвідчують безповоротну зміну еклезіологічної парадигми: сучасна церква більше не сидить пасивно, чекаючи, поки змучені люди самі прийдуть до неї на суботнє богослужіння. Натомість вона сама безстрашно йде у розбомблений світ, спускається у підвали і траншеї, щоб служити найбільш вразливим, пораненим і травмованим українцям, абсолютно не зважаючи на те, чи стануть вони коли-небудь офіційними членами цієї релігійної спільноти, чи ні.

Екстремальні, непередбачувані умови затяжної війни висунули принципово нові, надзвичайно жорсткі вимоги до компетенцій церковного керівництва та всього інституту духовенства. Класична, мирна модель пастора як переважно харизматичного проповідника, красномовного оратора і вченого-теолога виявилася катастрофічно недостатньою для виживання громади під бомбами. Нова, затребувана часом модель релігійного лідерства безальтернативно вимагає розвинених навичок стресостійкого кризового менеджера, здатного холоднокрівно приймати швидкі, доленосні рішення в умовах постійного дефіциту достовірної інформації та обмежених ресурсів, майстерно організовувати складну міжнародну логістику і координувати хаотичні потоки панікуючих біженців.

Лідерство у цей найтемніший період історії характеризується не лише адміністративними талантами, а передусім безпрецедентним особистим, фізичним ризиком і найвищим ступенем жертвності. Глибоко трагічна подія – загибель у листопаді 2024 року молодого Артура Кучерявенка (сина пастора Владислава Кучерявенка, який і сам зазнав важкого поранення) під час

здійснення небезпечної місії з доставки паливних брикетів цивільному населенню у прифронтовій зоні на спекотному півдні України – є болючим, але надзвичайно показовим і величним свідченням того, що справжнє релігійне лідерство сьогодні в Україні здійснюється не з безпечних кабінетів, а ціною власної крові, здоров'я та самого життя [12]. Моральний авторитет такого вистражданого лідерства базується вже не на формальній ієрархічній посаді в системі чи дипломі семінарії, а виключно на особистому прикладі розділеного з громадою і нацією смертельного ризику та страждання.

Уся багатогранна сукупність описаних мобілізаційних процесів і волонтерських практик є живим, пульсуючим втіленням теоретичної соціальної етики Церкви АСД. Протягом довгого часу до війни соціальна доктрина багатьох українських протестантських церков залишалася переважно набором правильних, але абстрактних теоретичних декларацій, записаних у статутах. Війна ж стала тим безжальним екстремальним полігоном, лабораторією реального життя, де всі ці книжкові принципи пройшли найжорсткішу перевірку на практичну дієздатність.

Церква блискуче і наочно продемонструвала суспільству, як саме її глибоке теологічне розуміння складної холистичної природи людини щодня реалізується через багатомільйонні бюджети медичних, продовольчих, логістичних та психологічних програм порятунку. Соціальна етика адвентизму, яка в спокійний мирний час могла здаватися сторонньому спостерігачеві надмірно консервативною, догматичною чи навіть відірваною від реальності, в умовах абсолютної кризи проявила себе як радикально діяльна, глибоко людиноцентрична та безмежно солідарна. Цей факт незворотно переводить глобальну філософську дискусію про роль і місце релігії в сучасному турбулентному світі з безплідної площини сухих догматичних суперечок у винятково практичну площину суворої оцінки її інституційної здатності рятувати життя, годувати голодних і підтримувати пульс нації на краю прірви [10; 17].

Організаційна мобілізація навіть найефективнішої релігійної структури не є ідеально гладким чи безпроблемним процесом. Одним із найглибших і найскладніших викликів для адвентистської спільноти в Україні є постійна внутрішня напруга, що виникає між жорсткою, досить забюрократизованою глобальною ієрархією церкви та щоденним кричущим імперативом миттєвого, нестандартного реагування на гострі локальні кризи в зоні бойових дій. Наукові дослідники фіксують відчутний інституційний дисонанс, який об'єктивно виникає між методами роботи фахових, холодних професіоналів та палких аматорів у делікатній сфері надання благодійної допомоги [35].

Агентство ADRA, підзвітне міжнародним донорам і ООН, діє як суто професійна гуманітарна структура, що суворо керується загальновизнаними світовими принципами абсолютного нейтралітету, прозорості та «чистої» благодійності. Для неї є аксіомою правило ніколи і за жодних обставин не поєднувати роздачу гуманітарних пайків з будь-яким релігійним прозелітизмом чи місіонерською проповіддю. Натомість глибоко віруючі волонтери з числа рядових членів місцевих церков, які ризикують життям на блокпостах, керуються іншими мотивами – вони відчують святий обов'язок врятувати не лише тіло, а й душу страждальця. Тому вони часто намагаються інтегрувати у процес банальної роздачі хліба, води чи теплих речей щирі проповідь специфічного адвентистського віровчення, роздачу релігійної літератури чи заклики до молитви. Таке змішування високих мотивів може створювати серйозні репутаційні ризики для світової церкви в очах її секулярних грантових партнерів або самих травмованих отримувачів допомоги, які можуть справедливо відчувати себе об'єктом прихованої психологічної маніпуляції у вкрай вразливому стані. Тому вище керівництво церкви змушене постійно, як канатоходець, балансувати між бажанням палкої пастви виконати свій священний місіонерський обов'язок та жорсткою необхідністю неухильно дотримуватися етичної чистоти та нейтралітету гуманітарного служіння за стандартами міжнародного права [34; 37].

Будь-яка, навіть найгероїчніша соціальна мобілізація має свої об'єктивні часові, фінансові та фізичні межі міцності. Моделі екстреного реагування (наприклад, масова роздача бутербродів на вокзалах чи термінова евакуація автобусами) ідеально і безвідмовно працюють у гострій, шоківій фазі кризи (перші тижні або кілька місяців конфлікту). Проте війна Росії проти України, на жаль, набула максимально затяжного, хронічного, багаторічного характеру (понад три роки з моменту початку повномасштабного вторгнення та понад десять років загального збройного конфлікту на Донбасі та в Криму) [28].

Вище керівництво українського відділення ADRA та церковні аналітики слушно зазначають, що гуманітарна криза, яка неперервно триває роками, вимагає від інституції абсолютно інших, значно складніших, дорожчих і масштабніших підходів – неминучого переходу від простого щоденного забезпечення людей продуктами наборами до складної капітальної відбудови зруйнованого житла, надання високофахової довгострокової психіатричної та психологічної підтримки ПТСР і фундаментального відновлення втраченої життєстійкості цілих територіальних громад. Такий виснажливий, багаторічний інституційний марафон логічно призводить до поступового, але невідворотного вичерпання резервних фондів. Природне зниження фокусу міжнародної донорської уваги до «забутої» війни, глобальна інфляція та важка економічна криза безпосередньо всередині знекровленої України суттєво обмежують і звужують матеріальні можливості церкви для продовження благодійних програм на тому ж фантастичному рівні, що був у 2022 році [7; 14; 37].

Гострий кадровий дефіцит, фізичне виснаження та глибоке психологічне вигорання є найнебезпечнішими, хоч і неминучими, супутниками будь-якої тривалої мобілізації волонтерського типу. Слід враховувати, що значна частина найбільш дієдатних та активних членів церкви, зокрема молодь, професійні фахівці та матері з дітьми, були змушені емігрувати далеко за кордон для порятунку власних життів та майбутнього своїх родин. Це масове

явище призвело до катастрофічного звуження демографічної і податкової бази спільноти безпосередньо всередині країни [37].

Відповідно, на плечі тих нечисленних волонтерів, жертвних пасторів та капеланів, що принципово залишилися в Україні, лягає просто колосальне, нелюдське психологічне та фізичне навантаження. Їхнє постійне, безперервне перебування в зоні смертельного ризику під обстрілами, щоденна важка робота з тяжко травмованими, покаліченими військовими в шпиталях, скорбота через регулярні втрати серед друзів, побратимів та членів власної родини (як це сталося у вже згаданому страшному випадку з родиною пастора Кучерявенка) створюють гарантовано високий ризик вторинної психологічної травматизації самого духовенства. Релігійна система, яка без перепочинку працює на крайній межі своїх людських можливостей протягом кількох років, рано чи пізно ризикує зіткнутися з повним інституційним колапсом витривалості, якщо терміново не будуть розроблені і впроваджені дієві, науково обґрунтовані механізми психологічної реабілітації, матеріальної підтримки та системної ротації для самих рятувальників.

Ще однією глибокою, прихованою суперечністю, що турбує церковних консерваторів, є ризик поступової секуляризації самої суті церковної місії. Тотальне занурення з головою у нескінченну гуманітарну роботу, складну транспортну логістику, написання грантових звітів та щоденну соціальну опіку над тисячами знедолених може призвести до тихої, непомітної підміни фундаментальних цілей існування конфесії. Існує реальна небезпека, що в очах суспільства та самих вірян церква поступово перетвориться на суто секулярну неурядову соціальну організацію (NGO), назавжди втративши свій унікальний трансцендентний, пророчий та есхатологічний стрижень, заради якого вона створювалася.

Авторитетні соціологічні спостереження фіксують цікавий парадокс: хоча загальний рівень суспільної поваги і довіри до більшості протестантських церков як до ефективних і чесних волонтерських хабів є стабільно високим, ця

світська вдячність, як правило, зовсім не конвертується у глибоке містичне чи духовне пробудження суспільства або у масове фізичне поповнення лав прихожан у неділю чи суботу. Церква щодня стикається з витонченим викликом збереження своєї неповторної біблійної духовної ідентичності у бурхливому морі нескінченних гуманітарних ініціатив. Керівництво мусить докладати надзусиль, намагаючись не дозволити, щоб горизонтальний вимір активності (допомога людям) повністю і безповоротно витіснив або маргіналізував життєво необхідний вертикальний вимір (відносини вірянина з Богом та підготовка до вічності).

Найбільш масштабним стратегічним завданням, яке невідворотно постане перед адвентистською інституцією найближчими роками, є грамотне і завчасне забезпечення сталого, еволюційного переходу від поточного режиму гасіння пожеж і кризового менеджменту до систематичної, довготривалої роботи в рамках поствоєнного відновлення цілої нації. Як неодноразово підкреслюють міжнародні та українські керівники соціальних програм ADRA, уже сьогодні головна мета їхнього служіння полягає не просто в механічному реагуванні на нескінченні запити про їжу, а в системній допомозі травмованим людям і цілим регіональним громадам самостійно відбудувати їхню втрачену економічну, ментальну і соціальну стійкість задля майбутнього.

Для успішного виконання цього завдання церкві доведеться глибоко інституціоналізувати багато своїх успішних, але стихійних низових ініціатив. Це означатиме необхідність професійної трансформації тимчасових транзитних шелтерів з матрацами на підлозі у стаціонарні, висококваліфіковані медичні центри довготривалої психологічної, психіатричної та фізичної реабілітації для тисяч демобілізованих ветеранів та інвалідів війни. Такі інноваційні, доведені до досконалості програми на кшталт «Підтримка поряд» об'єктивно мають величезний потенціал стати фундаментальною, несучою основою для масштабної поствоєнної соціальної

інклюзії. Здатність церковної адміністрації не розгубити набутий ціною крові капітал довіри суспільства, продовжити успішно акумулювати міжнародні фінансові інвестиції та, що найважливіше, втримати від еміграції та вигорання свій унікальний волонтерський і кадровий кістяк після перемоги – все це остаточно визначить її нове, повноправне місце у складній архітектурі вільного українського громадянського суспільства завтрашнього дня.

**Висновки.** Ґрунтовне узагальнення досліджених соціофілософських засад організаційної мобілізації Церкви адвентистів сьомого дня в Україні дозволяє впевнено констатувати, що ця протестантська деномінація продемонструвала феноменально високий рівень миттєвої інституційної адаптивності, організаційної зрілості та безмежної соціальної емпатії перед обличчям безпрецедентної і катастрофічної збройної агресії. Багатовимірною мобілізацією церкви концептуально базується на глибокій і майстерній інтеграції специфічних богословських концептів (таких як холістичний погляд на триєдність тіла, розуму і душі людини, а також впровадження «методу Христа» як абсолютної парадигми дієвого співчуття) із найсучаснішими, жорсткими формами та стандартами західного кризового менеджменту. Практична веберіанська етика відповідальності стала тим надійним філософським стрижнем, який дозволив спільноті, що історично завжди мала сильні пацифістські та нонкомбатантські нахили, подолати когнітивний дисонанс і знайти своє органічне, надзвичайно корисне місце в загальній макросистемі загальнонаціонального опору агресору. Відмовившись від абстрактних ілюзій, церква повністю зосередила свої колосальні зусилля на святому обов'язку збереження людських життів та наданні масованої, логістично складної гуманітарної підтримки як безпосередньо військовим на фронті, так і мільйонам цивільних у тилу.

Детальне визначення ключових внутрішніх механізмів церковної мобілізації виявило унікальне і високоефективне поєднання дворівневої структури інституційних дій. З одного боку, це суворо координована,

бюрократизована професійна допомога, що здійснюється через потужну інституцію ADRA та офіційні ієрархічні ланки регіональних конференцій; саме ця структура дозволяє церкві легітимно залучати та освоювати величезні транснаціональні фінансові ресурси. З іншого боку, паралельно існує і діє нестримний, високо вмотивований і децентралізований рух низової громадянської солідарності, що розгортається на рівні локальних парафій та стихійних волонтерських ініціатив (як-от групи швидкого реагування на кшталт «Відчайдушних»). Гнучкі механізми миттєвого перепрофілювання існуючої матеріальної інфраструктури (перетворення шкільних класів на притулки, а молитовних залів на медико-діагностичні центри) у поєднанні з кардинальною трансформацією традиційних соціальних ролей (коли мирний пастор в одну мить стає військовим капеланом, психологом і водієм-рятувальником) забезпечили безпрецедентну для релігійних організацій швидкість та адекватність реагування на апокаліптичне розгортання гуманітарної кризи в перші дні і місяці великої війни.

Характеристика ролі ціннісних орієнтирів, солідарності, суспільної відповідальності та внутрішньоінституційної взаємодії в мобілізаційних процесах доводить, що ці фактори не просто супутні, а є фундаментально формотворчими. Саме органічна солідарність у дюркгеймівському розумінні, яка твердо базується на спільній ідентифікації джерела біди та на єдиній, непохитній ціннісній системі координат християнського гуманізму, втримала гігантську церковну мережу від неминучого розпаду і колапсу під час найтяжчого періоду масової міграції пастви та руйнувань храмів. Абсолютна комунікативна прозорість медіа-ресурсів конфесії, її принципова відмова від зручного, але аморального нейтралітету на користь прямого, пророчого засудження дій окупантів дозволили деномінації не лише вижити, а й потужно легітимізувати свою діяльність у секулярному суспільстві, багаторазово посиливши до себе загальнонаціональну інституційну довіру.

Підсумовуючи грандіозну за масштабами трансформацію церковної організації під жорстким впливом воєнного контексту, варто з усією переконливістю зазначити радикальну і незворотну зміну її суспільно-політичного статусу в Україні. З відносно інтровертної, соціально дистанційованої релігійної меншини, сфокусованої переважно на питаннях власної есхатології, церква буквально на очах перетворилася на надзвичайно впливовий, екстравертний національний волонтерський хаб та одного з визнаних, надійних суб'єктів забезпечення національної стійкості. Водночас цей тріумфальний процес неминуче і болюче супроводжується серйозними ризиками, серед яких найнебезпечнішими є прогресуюче професійне та духовне вигорання лідерів, катастрофічний кадровий дефіцит через масову міграцію та постійна етична напруга між правилами професійної світської благодійності і природними місіонерськими інтенціями рядових вірян ділитися своїми духовними переконаннями разом із хлібом.

Перспективи подальших наукових соціологічних та філософських досліджень організаційної динаміки протестантських та інших релігійних спільнот у кризових умовах лежать у дуже практичній площині. Вони стосуються нагальної необхідності глибокого вивчення довгострокових і відкладених наслідків важкої психологічної травми для самого інституту духовенства та волонтерів, аналізу складної поствоєнної інституційної конфігурації церков після масового неповернення біженців, а також прикладного дослідження механізмів конвертації накопиченого кризового досвіду у сталі, професійні програми тривалої соціальної, медичної та психологічної реабілітації ветеранів та постраждалого цивільного населення. Аналіз цього безцінного, вистражданого кров'ю досвіду має критично важливе концептуальне значення не лише для розвитку вітчизняної соціології релігії, а й для загального, фундаментального розуміння незамінної ролі недержавних інституцій та громадянського суспільства у збереженні

вітальності, згуртованості та самого існування демократичної нації під час найважчих екзистенційних загроз XXI століття.

### Список використаних джерел

1. Березькі В. «Серце стискається під час споглядання цих світлин»: «Відчайдушні» презентували фотовиставку в Мукачеві. *Українська уніонна конференція Церкви АСД*. 2025. URL: <https://adventist.ua/news/ukraine/sertse-styskaietsia-pid-chas-spohliadannia-tsykh-svitlyn-vidchaidushni-prezentuvaly-fotovystavku-v-mukachevi/> (дата звернення: 11.03.2026).

2. Велечук В. Служіння Церкви адвентистів сьомого дня в Україні: підсумки 2025 року. *Українська уніонна конференція Церкви адвентистів сьомого дня*. 2025. URL: <https://adventist.ua/news/analytics/sluzhinnia-tserkvy-adventystiv-somoho-dnia-v-ukraini-pidsumky-2025-roku/> (дата звернення: 04.02.2026).

3. Головна сторінка. *Благодійна організація Вихід є!*. URL: <https://wayout.ngo/> (дата звернення: 10.02.2026).

4. Директор благодійної організації «Вихід є!» отримав наукову відзнаку за роботу з постраждалими від війни. *Дніпровська Конференція Церкви АСД*. 2025. URL: <https://dk.adventist.ua/dyrektor-blahodijnoi-orhanizatsii-vykhid-ie-otrymav-naukovu-vidznaku-za-robotu-z-postrazhdalymy-vid-vijny/> (дата звернення: 11.02.2026).

5. Діагностично-оздоровча програма «Рух надії» в Летичівській громаді. *Летичівська ОТГ*. 2024. URL: <https://letychiv.km.ua/2024/11/27/diagnostychno-ozdorzova-prohrama-ru/> (дата звернення: 10.02.2026).

6. Звітність про діяльність. *ADRA Ukraine*. URL: <https://www.adra.ua/reporting/> (дата звернення: 11.02.2026).

7. Куриляк В. Зміни у методах роботи «ADRA Ukraine» внаслідок російсько-української війни. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2023. Т. 3, № 60. С. 12–19. URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/60-3-2>.

8. Куриляк В. В. Церква Адвентистів сьомого дня в суверенній Україні: трансформаційні процеси : дис. ... д-ра філос. наук : 09.00.11. Київ, 2025. 742 с.

9. Луцан І. Філантропічна допомога протестантських церков в Україні: конструктивні прояви соціальної активності в умовах російсько-української війни. *Освітній дискурс: збірник наукових праць*. 2023. Т. 45, № 7-9. С. 101–118. DOI: [https://doi.org/10.33930/ed.2019.5007.45\(7-9\)-9](https://doi.org/10.33930/ed.2019.5007.45(7-9)-9).

10. Панько О. І., Бегей С. С. Соціальна робота церков та релігійних організацій в умовах війни в Україні. *Філософія та політологія в контексті сучасної культури*. 2023. Т. 15, № 2. С. 29–39. DOI: <https://doi.org/10.15421/352340>.

11. Партнерство у сфері розвитку інституту військового капеланства. *Державна служба України з етнополітики та свободи совісті*. 2024. URL: <https://dess.gov.ua/partnerstvo-u-sferi-rozvytku-institutu-viyskovoho-kapelanstva/> (дата звернення: 17.02.2026).

12. Під час роздачі гуманітарної допомоги на Миколаївщині загинув адвентистський пресвітер. *Українська уніонна конференція Церкви адвентистів сьомого дня*. 2024. URL: <https://adventist.ua/ru/news/ukraine/pid-chas-rozdachi-humanitarnoi-dopomohy-na-mykolaivshchyni-zahynuv-adventystskyi-presviter/> (дата звернення: 04.03.2026).

13. Проєкт «Надія в дії»: з турботою про здоров'я жителів Летичівської громади. *Летичівська ОТГ*. 2025. URL: <https://letychiv.km.ua/2025/08/08/проєкт-надія-в-дії-з-турботою-про-здо/> (дата звернення: 01.04.2026).

14. Рутковський Л. 90% нашого бюджету формується завдяки міжнародним партнерам. *Українська уніонна конференція Церкви АСД*. 2025. URL: <https://adventist.ua/news/analytics/90-nashoho-biudzhetu-formuietsia-zavdiaky-mizhnarodnym-partneram/> (дата звернення: 11.03.2026).

15. Севастьянів У. Українські протестанти в умовах війни: служіння і допомога країні. *Українська уніонна конференція Церкви АСД*. 2024. URL: <https://adventist.ua/news/analytics/ukrainski-protestanty-v-umovakh-viiny-sluzhinnia-i-dopomoha-kraini/> (дата звернення: 01.04.2026).

16. Стичинська А. Поняття «мобілізація» у військовому та соціальному аспектах. *Вісник Прикарпатського університету. Серія: Політологія*. 2025. № 21. С. 309–315. DOI: <https://doi.org/10.32782/2312-1815/2025-21-37>.

17. Суспільно-політична солідарність в Україні в умовах війни : монографія / за ред. академіка НАН України О. О. Рафальського, чл.-кор. НАН України О. М. Майбороди. Київ : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2024. 400 с. DOI: <https://doi.org/10.53317/978-617-14-0361-1>

18. Филипович Л. Від пацифізму до свідомого вибору: як війна змінює протестантів України. *Українська уніонна конференція Церкви адвентистів сьомого дня*. 2025. URL: <https://adventist.ua/news/analytics/vid-patsyfizmu-do-svidomoho-vyboru-yak-viina-zminiuiie-protestantiv-ukrainy/> (дата звернення: 18.03.2026).

19. Чернушка І. Г. Сучасний стан та основні тенденції розвитку адвентизму в Україні : дис. канд. філос. наук : 09.00.11. Житомир, 2016. 187 с.

20. Якуніна К. І., Полянська Л. В. Моральні наративи сучасного українського протестантизму в умовах війни. *Культурологічний альманах*. 2026. № 1. С. 89–102. DOI: <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2026.1.10>.

21. ADRA Ukraine 2022 – 2025. Захищаючи серце нації у часи війни (UA) - ADRA Ukraine. *ADRA Ukraine*. 2025. URL: <https://www.adra.ua/adra-ukraine-2022-2025-protecting-the-heart-of-the-nation-in-times-of-war-ua/> (дата звернення: 01.04.2026).

22. Binder M. Enhancing Democracy: Can Civic Engagement Foster Political Participation?. *Social Science Quarterly*. 2021. Vol. 102. P. 47–68. DOI: <https://doi.org/10.1111/ssqu.12882>.

23. Blaich R. Religion under National Socialism: The Case of the German Adventist Church. *Central European History*. 1993. Vol. 26, no. 3. P. 255–280. DOI: <https://doi.org/10.1017/S0008938900009134>.

24. Capoccia G., Kelemen R. The Study of Critical Junctures: Theory, Narrative, and Counterfactuals in Historical Institutionalism. *World Politics*. 2007. Vol. 59, no. 3. P. 341–369. DOI: <https://doi.org/10.1017/S0043887100020852>.

25. Council G. R. Seventh-day Adventists and Military-Related Service: An Essay and Study. Silver Spring, MD : Adventist Chaplaincy Ministries, 2011. 56 p. URL: [https://www.adventistchaplains.org/wp-content/uploads/2019/08/SDA\\_Military\\_Service\\_BKLT\\_Web.pdf](https://www.adventistchaplains.org/wp-content/uploads/2019/08/SDA_Military_Service_BKLT_Web.pdf) (date of access: 03.02.2026).

26. Durkheim E. The Elementary Forms of the Religious Life / trans. by K. E. Fields. New York, London : The Free Press, 1995. 464 p.

27. European ADRA Teams on the Front Lines. *ADRA International*. 2022. URL: <https://adra.eu/european-adra-teams-on-the-front-lines/> (date of access: 04.02.2026).

28. Four Years of Conflict in Ukraine: The Human Stories Behind the Headlines. *ADRA International*. 2026. URL: <https://adra.org/four-years-of-conflict-in-ukraine-the-human-stories-behind-the-headlines> (date of access: 01.04.2026).

29. Hasel F. M. Seventh-day Adventists and Military Service: Some Reflections on Ethical Challenges in Military Service. *Reflections*. 2019. No. 65. P. 1–13. URL: <https://adventistbiblicalresearch.org/articles/some-reflections-on-ethical-challenges-in-military-service> (date of access: 17.02.2026).

30. Hayoz N., Stepanenko V. The social organization of war: Ukrainian and Russian societies mobilized for war. *Soziale Systeme*. 2023. Vol. 28, no. 2. P. 341–371. DOI: <https://doi.org/10.1515/sosys-2023-0013>.

31. Jünger E. Die totale Mobilmachung. *Krieg und Krieger*. Berlin, 1930. P. 3–30.

32. Kotliarov P., Kuryliak V., Demchuk S. Memory, Trauma, and Religious Identity. *Occasional Papers on Religion in Eastern Europe*. 2022. Vol. 42, no. 4. P. 97–118. DOI: <https://doi.org/10.55221/2693-2148.2355>.

33. Kuryliak V. Strategies of Religious Communication of the Seventh-day Adventist Church in the Context of Russia's War Against Ukraine. *Occasional Papers on Religion in Eastern Europe*. 2025. Vol. 45, no. 2. P. 130–145. DOI: <https://doi.org/10.55221/2693-2229.2598>.

34. Kuryliak V. The Adventist Development and Relief Agency in the Conditions of War in Ukraine. *Occasional Papers on Religion in Eastern Europe*. 2023. Vol. 43, no. 1. P. 94–100. DOI: <https://doi.org/10.55221/2693-2148.2403>.

35. Kuryliak V. The Church in Times of Crisis: The Impact of the Russia–Ukraine War on Seventh-day Adventist Relations. *Journal of Church and State*. 2026. Vol. 68, no. 2. DOI: <https://doi.org/10.1093/jcs/csaf092>.

36. Kuryliak V. The Position of Ukrainian Protestants Regarding the War in Ukraine: Rebuttal of False Accusations of Eurasianism. *Occasional Papers on Religion in Eastern Europe*. 2023. Vol. 43, no. 7. P. 166–180. DOI: <https://doi.org/10.55221/2693-2148.2462>.

37. Kuryliak V., Balaklytskyi M. Religious Communities Of Ukraine As Agents Of Resilience During The Russian Invasion. *Occasional Papers on Religion in Eastern Europe*. 2024. Vol. 44, no. 7. P. 58–60. DOI: <https://doi.org/10.55221/2693-2229.2550>.

38. Kuryliak V., Balaklytskyi M. The Seventh-Day Adventists' Military Service Peculiarities. *East European Historical Bulletin*. 2020. No. 14. P. 190–205. DOI: <https://doi.org/10.24919/2519-058x.14.197190>.

39. Lazarsfeld P. F., Berelson B., Gaudet H. *The People's Choice: How the Voter Makes Up His Mind in a Presidential Campaign*. Columbia University Press, 1948. 178 p.

40. Lelis R. The great transformation: The Durkheimian sociology of religion from Émile Durkheim to Henri Hubert. *Anthropological Theory*. 2025. Vol. 25, no. 1. P. 97–117. DOI: <https://doi.org/10.1177/14634996241248518>.

41. Lomachinska I., Kravets M. Christian religious philanthropy as a spiritual determinant of national resilience under conditions of war. *Skhid*. 2025. Vol. 7, no. 4. P. 68–78. DOI: <https://doi.org/10.21847/2411-3093.2025.7410>.

42. Lutsan I., Horokholinska I. Clergy Social Activity During War Conditions: The Case of Western Regions of Ukraine. *Occasional Papers on Religion in Eastern Europe*. 2022. Vol. 42, no. 8. P. 39–60. DOI: <https://doi.org/10.55221/2693-2148.2390>.

43. Penner P. Attitudes toward War and Peace in the Ukrainian Evangelical Context. *Religions*. 2024. Vol. 15, no. 1. P. 1–15. DOI: <https://doi.org/10.3390/rel15010024>.

44. Rodríguez Á. M. Christians and War. *Biblical Research Institute*. 2026. URL: <https://adventistbiblicalresearch.org/articles/christians-and-war> (date of access: 25.02.2026).

45. Salata O., Nikiforov K. Adventists and Pentecostals of Donetsk Region in the Late Soviet Era: Between the Scylla of Legalization and the Charybdis of Opposition. *Occasional Papers on Religion in Eastern Europe*. 2021. Vol. 41, no. 4. P. 95–106. URL: <https://digitalcommons.georgefox.edu/ree/vol41/iss4/10> (date of access: 11.02.2026).

46. Sapiets M. Shelkov and the True and Free Adventists. *Spectrum*. 1980. Vol. 11, no. 4. P. 24–32.

47. Seventh-day Adventist Church. Ukraine Union Conference: Faith Under Fire, 2025. *YouTube*. URL: [https://www.youtube.com/watch?v=Vknj37i\\_0uM](https://www.youtube.com/watch?v=Vknj37i_0uM) (date of access: 01.04.2026).

48. Smuniewski C., Bado B., Składanowski M. Christian Communities During Russia's War Against Ukraine: Perception of the Churches' Aid

Involvement Through the Eyes of Poles from Lviv—A Pilot Study. *Religions*. 2024. Vol. 15, no. 11. P. 1–12. DOI: <https://doi.org/10.3390/rel15111312>.

49. Soloviy R. The Church Amidst the War of Attrition: Ukrainian Evangelical Community in Search of a New Mission Paradigm. *Religions*. 2024. Vol. 15, no. 9. P. 1–16. DOI: <https://doi.org/10.3390/rel15091136>.

50. Statement by ADRA President Michael Kruger on the People of Ukraine. *ADRA International*. 2022. URL: <https://adra.org/statement-by-adra-president-michael-kruger-on-the-people-of-ukraine> (date of access: 10.02.2026).

51. UKRAINE: ADRA’s Unwavering Commitment to Healing Communities Despite Two Years of Conflict. *ADRA International*. 2024. URL: <https://adra.org/ukraine-adras-unwavering-commitment-to-healing-communities-despite-two-years-of-conflict> (date of access: 11.03.2026).

52. Ukrainian Union Report. *Adventist Review*. 2025. P. 38–41. URL: [https://issuu.com/adventistworldmagazine/docs/gc\\_session\\_2025\\_-\\_bulletins\\_1-8\\_july\\_2025\\_](https://issuu.com/adventistworldmagazine/docs/gc_session_2025_-_bulletins_1-8_july_2025_) (date of access: 01.04.2026).

53. Weber M. *Politics as a Vocation*. Minneapolis, MN : Fortress Press, 1965. 57 p.

54. Woldring H. E. S. State and Civil Society in the Political Philosophy of Alexis de Tocqueville. *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*. 1998. Vol. 9, no. 4. P. 363–373. DOI: <https://doi.org/10.1023/A:1022197815098>.